

zeti közösség érdekének megfelelően bizonyos kérdésekről a nemzetnek mindenegyes fia egyformán gondolkodjék és érezzen és erre rendkívül nagy súlyt kell helyezni a mostani nevelésben, de emellett azután — amilyen mértékben az a közösség érdekeivel összeegyeztethető — súlyt kell helyezni arra is, hogy megtanítsuk a felnövekvő nemzedéket az önmaga szerinti gondolkodásra és életre. A személyes értékek közül azokat, melyek a leglényegesebbek és amelyek a közösség érdekeivel sem állnak ellentétben, meg kell őrizni és fejleszteni kell a gyermekben. Ez pedig csak úgy történhetik, ha megszerettjük velük az igazság szolgálatát, ha fejlesztjük bennük az igaz, méltányos magatartásra való törekvést és ennek alapját: az igazság szeretetét.

Terestyéni Meinrad.

A németnyelvi dolgozatok javítása.

Vitathatatlan, hogy a nyelvtanítás sikerének egyik fontos általános elve az ismétlés. Kétségtelenül igaz az is, hogy az ismétlés értéke az ismereteknek nagyobb időközben való felelevenítésében rejlik. Mivel a dolgozatok javítása nem egyéb, mint valamely összefoglaló jelleggel bíró anyagnak helyes felelevenítése, pedagógiai szempontból kívánatos, hogy a dolgozatírás és javítás között legalább egy hét múltjék el.

Az ismétlés módja a nyelvtanítás egyes területein más és más, különbözők lesznek tehát azok a szempontok is, amelyeket a javítás gyújtópontjába állítok, és amelyek alapján a dolgozatokat értékelem. Mivel a dolgozatok tárgya általában kétféle, és pedig vagy fordítási gyakorlatok magyarból németre, vagy pedig fogalmazási gyakorlatok, a következő általános szempontok érvényesülnek a javításnál. A fordításoknál mindvégig a nyelvhelyesség gyakorlása a cél, tehát ennek ellenőrzése képezi a javítás feladatát. A fogalmazási gyakorlatoknál, amelyek a dolgozattémák gerincét adják, három periódust különböztetünk meg: 1. a mondatformák elsajátításáról való beszámolás (gimn. III.—IV. o.). 2. közös vázlat alapján készült dolgozatok (szorványosan már az V. osztályban veheti kezdetét és tart a VII. osztály végéig), 3. egy témának többféle feloldozási lehetőségének megbeszélésén alapuló dolgozatok (főképpen a VIII. osztályban). A fogalmazási gyakorlatoknál a javításnak természetesen a nyelvhelyesség ellenőrzése is egyik feladata, de érvényesülnie kell a stílus (szóbőség, mondatalkotás: egyszerű, összetett mondat; egyszerű és magasabb színvonalat mutató fogalmazás) és a tartalom szempontjának is. Mivel 3 periódust különböztetünk meg ezeknél a gyakorla-

toknál, az említett szempontok természetesen nem egyforma súllyal bírnak az egyes periódusokban. Kezdetben az uralkodó szempont a nyelvhelyesség, de minél inkább növekszik az önálló mondatalkotás: a tartalmak elmondásánál jelentkezni fognak a teljesség és egységesség ellen elkövetett szórványos hibák, a mondatalkotás egyszerűsége és magasabb színvonala közti különbség; az élményen nyugvó dolgozatoknál pedig valamilyen ötletesség a szerkesztésben, nagyobb mértékben a szerkesztés egyéb sajátosságai és ugyancsak nagyobb mértékben a stílusbeli különbségek is.

Ezen elvi szempontok előrebocsátása után a dolgozatjavítás óráiról kívánok általános képet rajzolni, amely egyszerűmind példákkal is meg fogja világítani az említett szempontokat.

A javítási óra nagyobbik felében megbeszéljük a dolgozatok jó és rossz oldalait, körülbelül 15 perc jusson azután arra, hogy a növendékek a javítást füzetükben végrehajtsák.

A tanár munkája az előbbi dolgozat javításának megbeszélésével kezdődik.

I. 1. *Bevezető szavaink* az osztályok nyelvi tudásához símulnak, így a III—V. o.-ban a következők lehetnek:

Es gibt auch Fehler in der Verbesserung der III. (IV. V.) Aufgabe.

Meine Bemerkungen zur Verbesserung der III. (IV. V.) Aufgabe sind folgende.

Ich habe, leider, auch Fehler in der Verbesserung der III. (IV. V.) Aufgabe gefunden.

A VI—VIII. osztályban ezek a bevezető mondatok a következőkkel bővíthetnek:

Ich habe zuerst einige Bemerkungen zu machen, welche sich auf die Verbesserung der III. (IV. V.) Aufgabe beziehen.

Ich muss, leider, wiederholt bemerken, dass ich bei einigen Schülern Fehler in der Verbesserung der vorherigen Aufgabe gefunden habe.

Bevezető mondatainkat kezdetben írjuk fel a táblára és a növendékek jegyezzék le őket a füzetükbe. Ezután rátérünk megjegyzéseinkre, amelyeket szintén felírunk és lemásoltatunk.

2. *Nicht pünktlich* (unpünktlich, oberflächlich) haben X. J. verbessert.

Nach dem Wort „Verbesserung“ fehlt *der Punkt* bei Z.

Das Datum ist bei X schlecht geschrieben. Es fehlt das Datum bei X. — Wie heisst der Monat nach dem Jänner, vor dem März? Papp wird zur Tafel gehen und diesen Monat aufschreiben! Feber! Also nicht Fäbr! Mivel a tanulmányok alatt ritkán szerepelnek a nyári hónapok, a következő kérdést intézzük egyes alkalmakkor az osztályhoz: Wie heissen die Monate im Sommer? A számnevek ritkább szereplése miatt pe-

dig megkérdezzük: Wieviel Tage hat der Feber u. s. w.? Den wievielten haben wir heute? (Éz utóbbi kérdést minden német órán intézhetjük növendékeinkhez.)

Kelemen machte in der V. Aufgabe folgenden Fehler: mit warmen *Kleider*, *es fehlte* bei ihm also *die Endung des Dativs der Mehrzahl*. Nun hat er diesen Fehler folgendermassen verbessert: *Kleidern, ohne Präposition und Attribut*. Warum ist das nicht gut verbessert?

Wenn jemand *die Wortfolge* verfehlt hat, so muss er den ganzen Satz niederschreiben!

Berkó hat bei der Verbesserung gefehlt, deshalb wird er sie jetzt nachholen.

Die Verbesserung ist entsprechend und sorgfältig bei Molnár und Polgár

Sorgfältig haben folgende verbessert:

II. Most rátérünk az új dolgozat javításának megbeszélésére:

Jetzt werden wir die VI. Aufgabe besprechen.

Im allgemeinen bin ich (nicht) zufrieden.

1. Die *äussere Form* ist hübsch und schön bei folgenden Schülern: — Nicht schön haben folgende gearbeitet: — Moskovits hat mit gewässerter Tinte geschrieben. — Mit einer schlechten Feder kann man nicht schön schreiben! = Nach der Zahl der Aufgabe und nach dem Titel lassen wir eine Zeile leer! = Einzelne haben die unrichtigen Teile durchstrichen. Was wir verfehlen, stellen wir in Klammern. = Die Buchstaben Székely's sind übermässig klein. Am besten ist es, wenn die Buchstaben senkrecht stehen. Es schickt sich nicht, fast mit unleserlichen Buchstaben zu schreiben! Die Aufgabe wurde in Briefform geschrieben, was möchte dein Onkel, oder dein Freund im Deutschland sagen, wen du ihm einen solchen Brief schicken würdest!

2. A dolgozatok külső alakjának bírálata után a tartalomra vonatkozó véleményünket mondjuk el. Mivel — mint már említettem — a fogalmazványban önállóságról főképpen csak a legfelsőbb osztályokban lehet szó, a javítás órájának vázlatából ez a pontunk az alsó fokon hiányzik. Szórványosan ugyan lesznek megjegyzéseink az V.—VI. osztályban is, amikor tartalmi hiányokra, esetleg szerkezetbeli botlásokra (helytelen sorrend) kell figyelmeztetnünk növendékeinket, de érdemleges megjegyzéseink csak a VII.—VIII. osztályban lesznek. Ezért itt egy a VIII. osztályban írt dolgozatnak tartalmi megbeszélését nyujtom.

A dolgozatok külalakjának bírálata után tehát így folytatom:

Das waren meine Bemerkungen zur äusseren Form. Jetzt werden wir den *Inhalt* besprechen. Der Gegenstand unserer Aufgabe lautete: „Ich war in einem Dorfe. Briefform“. Die

Form der Beschreibung ist sehr mannigfaltig. Der eine fuhr mit dem Kraftwagen, ein anderer mit dem Fahrrad, ein dritter mit der Eisenbahn, ein vierter ging zu Fuss mit seinem Freunde aufs Land. Georg Kovács war auf Besuch bei seinem Onkel, Anton Kiss bei seinem Freunde, Georg Papp wurde in Paráđ geboren, er besuchte in den Weihnachtsferien seine Eltern und beschrieb also seinen Geburtsort. Géza Ács machte mit seinem Freunde eine Fahrrad-Partie, sie kamen am Abend in Nagytálya an, übernachteten hier, und so konnte er den Abend und Morgen auf dem Lande sehr anschaulich beschreiben. Julius Gaál flocht auch ein Gespräch in seine Beschreibung, er interessierte sich bei einem Bauer für die Landwirtschaft.

Ich habe von der Lage des Dorfes von der Zahl der Einwohner, ihrer Beschäftigung, ihren Kleidungsstücken, von den Bauerhäusern und ihrer Einrichtung, von der Kirche, von dem Gemeindehaus, Gemeindevorstand viel schönes gelesen. Freilich fehlt hie und da etwas wichtiges, oder ist das Nacheinander verfehlt, so bei Visneyi und Bodó. Visneyi hat kein Wort von dem Bauernhaus geschrieben, bei Bodó lesen wir folgendes: „Ich kam um 9 Uhr in Szarvaskó an. Auf einer Anhöhe finden wir die Elementarschule“. Die Beschreibung des Weges von der Station bis zur Elementarschule fehlt.

Es gibt auch einzelne Schüler, welche eine sehr einfache Beschreibung leisteten. So z. B. Domán und Trimmel. Sprachlich sind diese beinahe fehlerlos, weil sie aber nur eine Aufzählung der verschiedenen Erscheinungen (Dingen) bieten, konnten sie nicht die beste Klassifikation bekommen.

Nun werde ich eine der besten Aufgaben vorlesen, und zwar die Arbeit Géza Ács's.

3. *Orthographische Fehler.* A tanár a hibás szavakat felírja a táblára, a növendékek a jegyzetfüzetükbe másolják le őket. A közösen végzett javítás után természetesen helyesen leírjuk a szavakat, amit az alábbiakban a zárójelbe tett szavakkal kívánok jelezni.

Wo ist der Fehler? ges-tern (-st-darf man nicht trennen), Glock-en (Glok-ken), Schpruch (sp nicht schp), er hat schöne kleider (Kleider, die Hauptwörter schreiben wir mit einem grossen Anfangsbuchstaben), im Sommer Kleiden wir uns leicht (kleiden ist ein Zeitwort), wier gingen (wir), jezt folgt eine Pause (jetzt), entvernte sich (entfernte, ver-, vor-, von-), speter (später), Medchen (Mädchen), vo (wo).

4. *Sprachrichtigkeit, Schreibart (Stil).* A nyelvhelyesség és a stílus ellen elkövetett hibákat szintén felírjuk a táblára és a tanulókkal javítatjuk ki őket. Az alább következő vázlatban a helyesnek vélt sorrend szerint kívánom csoportosítani a hibákat és egyszermind néhány jellegzetes, gyakrabban előforduló hibát említek meg.

a) Fehler, welche durch Benützung des unrichtigen Artikels entstanden:

auf der Platz (das Wort Platz hat ein männliches, kein weibliches Geschlecht).

b) Fehler in den Endungen der einzelnen Fälle der Hauptwörter:

mit Felder und Wälder (mit Feldern und Wäldern),
einen Name (einen Namen).

c) Benützung der Verhältniswörter:

Wir gingen in dem Lyzeum (in das Lyzeum). A magyar beszédben is gyakran vétnék egyes vidéken (így pl. Eger vidékén is) a nyelvhelyesség ellen a ban-ben, — ba-be használatnál (mentünk a liceumban: liceumba).

d) Deklination des Beiwortes. — Hauptwörtlich gebrauchte Beiwörter:

Der Bekannte, ein Bekannter.

Der Fremde, ein Fremder.

e) Nach dem Zahlwort steht das Hauptwort in der Mehrzahl:

viele Mensch (Menschen)

f) Konjugation:

In welcher Zeit bekommt das Zeitwort in der 3. Person der Einzahl eine-t Endung?

Der Ritter stieg hinunter (stieg!)

Der Gebrauch des Passivs:

Jetzt wird den Mantel zerschlagen (a harangöntéssel kapcsolatban, der Mantel)

g) Wortfolge:

Der Ritter stieg hinunter, er hob den Handschuh auf, er trug ihn zurück, er warf ihn in das Gesicht des Fräuleins (hob den Handschuh auf, trug ihn zurück u. s. w. Achtung!... hob den Handschuh auf, dann trug er ihn zurück...).

Benützung des Subjekts bei der kopulativen Satzverbindung.

Es war schon 8 Uhr, deshalb *wir* fahren zurück in die Stadt (deshalb *fuhren wir!*)

h) Was ist der Unterschied zwischen:

beschreiben: niederschreiben: abschreiben,

stehen: bestehen aus

finden: sich befinden

sitzen: sich setzen

i) Verschiedene Fehler in der Sprachrichtigkeit, Schreibart:

er liebt lesen: er liest gern

er lernt wohl: er lernt gut

er pflegt gehen: er pflegt zu gehen

es hat angefangen regnen: es hat angefangen zu regnen.

A VII.—VIII. osztályban azután a következő észrevételek

fordulnak majd elő a stílust illetően (elsősorban fogalmazási gyakorlatoknál kell különösen kiemelni ezeket).

Ich muss hervorheben, dass einige eine höhere Stufe des deutschen Stils zeigen:

So habe ich zusammengesetzte Sätze gefunden, und zwar bei Kádár und Künstler...

Papp hat den Konditional benützt.

Ács hat sich an die Vorvergangenheit gehalten im Zeitsatz.

Juhász hat den Zielsatz gekürzt (um zu + inf.)

Veres schrieb: da kam des *Weges*...

Feltétlenül üdvös dolog, ha a lejegyzett, köztük sok tipikus hibát nemcsak a javítási órákon beszéljük meg, hanem — amint az a magyarnyelvi dolgozatok hibáinál is általában nagyon hasznos — más órákon is minél gyakrabban felelevenítjük; végül is a tanulók legtöbbször kiküszöbölhetjük őket. Akiknél azután a sokszor megbeszélt hibák szörványosan mégis előfordulnak, vagyis amikor ezek a hibák úgynevezett egyéni hibákká válnak, javításuk nem képezi közös megbeszélés tárgyát. Lehetőleg törekedjünk arra, hogy a növendék ilyen esetekben tanuló társának igénybevétele nélkül javítsa ki hibáit. Ha azonban nem boldogul velük, jelentkezzék, társaival azután magyaráztassuk meg a helyes alakot.

Összefoglalásul a javítási órák vázlatait nyújtom.

I. Ha a dolgozat tárgya fordítás magyarból németre, ellenőrzésünk főképpen a nyelvhelyességre ügyel. A vázlat a következő:

1. Az előbbi dolgozat javításának megbeszélése.

a) Bevezető szavak.

b) Felsoroljuk azokat a növendékeket, akik felületesen javítottak, lejegyezzük az elkövetett hibákat.

c) Megdicsérrjük azokat, akik gondosan végezték munkájukat.

2. A megbeszélendő dolgozat javítása.

a) A dolgozatok külső alakja.

b) Helyesírási hibák.

c) Nyelvhelyességi (nyelvtani) hibák.

Minden egyes pontnál szükség szerint megrójjuk és megdicsérrjük növendékeinket.

3. A növendékek elvégzik a javítást a füzetükben.

II. Ha a dolgozat tárgya fogalmazási gyakorlat, ellenőrzésünk szempontjai a nyelvhelyesség, a tartalom és a stílus. A vázlat a következő:

1. Az előbbi dolgozat javításának megbeszélése.

Lásd az első vázlatot.

2. A megbeszélendő dolgozat javítása.

a) A dolgozat külső alakja.

b) A tartalom megbeszélése.

- c) Helyesírási hibák.
d) A nyelvhelyesség (nyelvtani) és stílusbeli hibák és sa-
játságok megbeszélése.
3. A növendékek kijavítják hibáikat.

Lemle Rezső.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

Magyar nyelv.

A kihagyásos- és a többtagú mondatrészes mondat.

I. osztály.

Óravázlat.

I. Számonkérés.

1. Tompa Mihály: *Lófő*.
2. Írásbeli: Egy csodás álmom.

II. Ráhangolás.

Példamondatok gyűjtése közös fogalmazással. Tárgy: Látogatás az asztalosműhelyben. A fogalmazvány a következő:

Jó reggelt. Adjon Isten! Az asztalos gyalul, fűrészrel és vés. A mester, a segéd meg az inas szorgalmasan dolgozik. Asztalt, széket, szekrényt készítenek. Gyaluval, fűrészrel vagy véssóvel dolgoznak. A becsületes és szorgalmas iparost pártolják.

III. Célkitűzés.

A fogalmazvány mondatainak megvizsgálása.

IV. Tárgyalás.

1. Tartalmi és alaki elemzés.
2. A nyelvtani szabály megállapítása.
3. Begyakorlás.

V. Összefoglalás.

Házi írásbeli feladat: *A mi tantermünk; Az én tolltartóm.*

Tanítás.

I. Számonkérés.

1. Milyen érdekes költeménnyel ismerkedtünk meg legutóbb, B.? (Tompa Mihálynak *Lófő* című költeményével.) Ki a történet főszereplője, F? (Egy lófejű sárkány.) Hol garázdálkodott a lófejű szörnyeteg, S? (A regényes Felvidéken, a csodálatos aggteleki cseppkőbarlang vidékén.) Mivel tartotta rettegésben az egész vidéket, K? (Földalatti barlangjából ki-kibujt, s kiitta a kutak, források és folyók vizét, az embereket a szom-